

ПСИХОЛОГО–ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ПСИХОЛОГІЇ

Ткаченко Я.В., *практичний психолог Білоцерківської гімназії –
початкової школи №3 ім. Т.Г. Шевченка м. Біла Церква*

Пахомов І.В., *науковий керівник, старший викладач кафедри педагогіки,
психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної
професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Педагогічна діяльність – вічна і неминуча сфера людської діяльності. Вона виникла разом із потребами суспільства у трансляції новим поколінням культури та укладеного в ній соціального досвіду, вираженого у накопиченій попередніми поколіннями системі знань, способів діяльності, цінностей та норм.

Інтенсивний розвиток науки і техніки, їх інтеграція, ускладнення характеру та структури професійної діяльності в умовах науково–технічного прогресу, поява нових технологій, що передбачають високоінтелектуальну працю, вимагають від фахівців широкого загальноосвітнього, науково–технічного, професійного та культурного кругозору. Актуальність проблеми полягає в тому, що від якості психологічної підготовки викладача психології залежить якість навчального процесу в цілому, а отже, і якість підготовки майбутніх фахівців.

Своїм походженням професія викладача зобов'язана відокремленню освіти у особливу соціальну функцію, як у структурі суспільного поділу праці сформувався специфічний тип діяльності, призначення якої – підготовка підростаючих поколінь до життя з урахуванням прилучення до цінностей людської культури.

Багато теоретиків–педагогів відзначали величезний моральний вплив, могутню і мудру владу вчительської професії. Платон писав, що якщо черевичок буде поганим майстром, громадяни від цього будуть лише трохи

гірше взуті, але якщо вчитель погано виконуватиме свої обов'язки, в країні з'являться цілі покоління неосвічених і поганих людей.

«Вчителю, – підкреслював Я. А. Коменський, – вручена чудова посада, вище за яку нічого не може бути під сонцем» [3, с. 192]. Він проводив низку блискучих аналогій між учителем і садівником, учителем і заповзятливим архітектором, уподібнював вчителі старанному скульптору, який розписує і шліфує уми і душі людей.

Для педагогічної діяльності проблема професійної самосвідомості набуває особливої актуальності тому, що результати діяльності вчителя виражаються, насамперед, у результаті навчальної діяльності здобувачів освіти, і здатність викладача аналізувати та оцінювати свою діяльність та її результати, свої професійно значущі якості безпосередньо пов'язана з ефективністю педагогічного впливу. Крім того, професійна самосвідомість є особистісним регулятором професійного саморозвитку та самовиховання викладача.

Окрім названих, до умінь і навичок педагогічної техніки необхідно віднести наступні: управляти своїм тілом, знімати м'язову напругу в процесі виконання педагогічних дій; регулювати свої психічні стани (викликати "за замовленням" почуття здивування, радощі, гніву і тому подібне); володіти технікою інтонації для вираження різних почуттів (прохання, вимоги, питання, наказу, поради, побажання і тому подібне); викликати прихильність до себе співрозмовника, образно передавати інформацію; за потреби змінювати смислове навантаження; мобілізувати творче самопочуття перед майбутнім спілкуванням та ін. [11].

Отже, виходячи з розглянутих тенденцій в розвитку системи освіти, виділяємо важливі професійно-педагогічні уміння викладача психології: визначати рівень особистісного розвитку; ставити педагогічні цілі різної масштабності з урахуванням можливостей теми, що вивчається; видозмінювати форми проведення навчальних занять, навчальні завдання і види діяльності студентів з урахуванням поставлених розвиваючих завдань; застосовувати дискусійні форми навчання, проявляти високу культуру, особисту

привабливість, ерудицію при викладі матеріалу, підтримуючи тим самим високий авторитет психологічних знань, ідей, принципів; застосовувати гуманітарно-орієнтовані освітні технології, при яких були б задіяні особистісні якості і досвід студента; ускладнювати форми роботи, пізнавально-проблемні завдання і вимоги до студентів з урахуванням рівня розвитку їх самостійності, креативності при вивченні психології. Сьогодні сучасне суспільство потребує не вузьких спеціалістів – носіїв окремих виробничих функцій, а у всебічно розвинених соціально активних особистостях, які мають фундаментальну наукову освіту, багату внутрішню культуру. Не дивлячись на те, що для будь-якого кваліфікованого спеціаліста необхідні глибокі знання, для педагогічної діяльності викладача особливо важливі професійно значущі особистісні якості. Проте, науковці досить сперечаються про оптимальний перелік необхідних професійно значущих якостей викладача психології вищого навчального закладу.

З вищевикладеного матеріалу слід зазначити, що відмінність педагогічної діяльності від будь-якої виробничої полягає у її духовному характері, що визначає своєрідність всіх її компонентів.

Сутність педагогічної діяльності полягає у «об'єктно–суб'єктному перетворенні особистості». З цієї точки зору справедливе твердження про те, що істинним об'єктом педагогічної діяльності є не сам студент, а педагогічний процес, що є системою взаємопов'язаних навчально–виховних завдань, у вирішенні яких вихованець бере безпосередню участь і функціонує як головний компонент.

Педагог має справу з найвищою цінністю – особистістю студента, який є суб'єктом своєї власної діяльності з саморозвитку, самовдосконалення, самонавчання: без звернення до її внутрішніх сил, потенцій, потреб педагогічний процес не може бути ефективним. Особливістю викладацької діяльності є складний, неоднозначний характер. Викладач має справу з особистістю, що розвивається, яка має свою власну індивідуальність, причому в навчальній групі зазвичай представлений

широкий спектр юних особистостей. До цього додаються чинники неординарних, постійно змінних умов педагогічної діяльності, різноманіття педагогічних завдань.

Серед психологічних характеристик загально визнаними є педагогічне мислення, педагогічна рефлексія, педагогічна самосвідомість, педагогічна уява, педагогічна самооцінка, педагогічна спостережливість, педагогічне прогнозування, толерантність, емпатія та ін.

Під педагогічними здібностями розуміються індивідуально–психологічні особливості особистості, її (психологічні) якості, які відповідають (відповідають) вимогам, які висуваються педагогічною діяльністю до людини–виконавця (тобто викладача) і визначають тим самим успішне оволодіння цією діяльністю.

Сучасний викладач повинен добре орієнтуватися в різних галузях науки, основи якої він викладає, знати її можливості для вирішення соціально–економічних, виробничих та культурних завдань, бути постійно в курсі нових досліджень, відкриттів та гіпотез.

Список використаних джерел

1. Матвійчук Т. В. Психологічні особливості розвитку педагогічних здібностей викладача вищого навчального закладу. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна"*. 2010. № 2. С. 129 – 131.

2. Саєнко Н. С. Розвиток педагогічних здібностей викладачів іноземних мов технічних університетів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2012. Вип. 17. С. 131-135.

3. Актуальні проблеми розвитку вищої освіти: навчально-методичний посібник / авт. кол., за заг. редакцією В. Стинської, Л. Прокопів. Івано–Франківськ, 2021. 430 с.

4. Безрученков Ю. Педагогічний контроль в системі цифрової освіти. *Молодь і ринок*. № 5/191. 2021. С. 101-109.

5. Вимірювання в освіті: підручник / за ред. О.В. Авраменко. Кіровоград: «КОД», 2011. 360 с.

6. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. 2-е вид., стер. Київ : Знання, 2011. 486 с.

7. Кухар Л. О., Сергієнко В. П. Конструювання тестів. Курс лекцій: навч. посіб. Луцьк, 2010. 182 с.